

بیطرفی در جنگ های هوایی

(تاریخ دریافت ۱۳۹۶/۱۲/۲۲ ، تاریخ تصویب ۱۳۹۷/۰۴/۰۸)

مهناز غضنفری

دانشجوی کارشناسی ارشد گرایش حقوق بین الملل واحد بین الملل دانشگاه شیراز

رضا نقوی

چکیده

زمانی کشورها برای پیش برد اهداف خود به زور متوسل می شوند و از اصول دیپلوماتیک روی برمی گردانند و یا هنگامی که این اصول دیگر پاسخگو روابط این کشورها نیست و دول چه برای دفاع از منافع خود یا جهت پیشبرداهداف گوناگون خود از زور استفاده می کنند آن هنگام است که جنگ به وقوع می پیوندد و آثار زیانبار خود را نمایان می کند و تمامی عرصه های دول متخاصم را درگیر می کند جنگ و توسل به زور در جامعه بین المللی یکی از عوامل اصلی مخرب روابط، بین اعضای جامعه بین المللی بوده است و مانع زندگی مسالمت آمیز دولتها با یکدیگر می شود و نیاز به صلح و آرامش را که یکی از نیازهای ذاتی جوامع بشری است با مخاطره رو به رو می سازد جنگ بر اساس عرصه ای که در آن به وقوع می پیوندد با عنوان جنگ زمینی، جنگ هوایی و یا دریایی تقسیم بندی میشود که در تمامی این جنگ ها بر اساس قواعد حقوق بشر دوستانه اصولی را باید رعایت شود اما آنچه در این نوشته در پی آن هستیم در درجه اول جنگ های هوایی هستند که اجمالاً به معرفی آن پرداخته می شود اما مسأله اساسی دولت هایی هستند که در طول نبردهای هوایی مواضع بی طرف دارند، و باید به این مهم پرداخته شود که دول بیطرف در طول نبردهای هوایی چه حقوق و تکالیفی دارند که باید رعایت کنند غالباً هر کشوری به هنگامی که در مقابل یک درگیری مسلحانه قرار می گیرد باید میان شرکت یا عدم شرکت در آن درگیری، یعنی میان جنگ و بی طرفی یکی را انتخاب کند.

واژگان کلیدی: جنگ های هوایی، حقوق بشر، بی طرفی در جنگ ها

بخش اول: مفهوم جنگ هوایی

جنگ هوایی به جنگ با تکیه بر استفاده از هواپیماهای نظامی و دیگر ماشین‌های پرنده اشاره دارد. جنگ هوایی یک مفهوم جدید است و به قدمت آن به سختی به یک قرن می‌رسد. پیش از این تنها جنگ‌های زمینی و دریایی صورت می‌گرفتند با این وجود با پیشرفت‌های تکنولوژی جنگ هوایی نیز توسعه یافته است، جنگ هوایی با هدف انجام عملیات‌های تهاجمی و دفاعی با هدف دستیابی به برتری‌های هوایی مورد استفاده قرار می‌گیرد. هدف مورد تهاجم در جنگ هوایی ممکن است هر دو جهت نظامی و اموال غیر نظامی باشد در مفهومی دقیق نبرد هوایی مجموع عملیات نظامی و خصمانه‌ای است که از سوی کشوری به وسیله انواع هواناوها (بالن‌ها انواع هواپیماها و هلیکوپترها و غیره) علیه کشور خصم هدایت و راهبری می‌شود. جنگ هوایی شامل کلیه عملیات دیده بان شناسایی، اطلاعاتی، ایجاد رعب و وحشت، مانند شکستن دیوار صوتی قلمرو هوایی دشمن، بمباران هوایی، پرتاب انواع موشک‌های هوا به هوا، هوا به زمین، فرو ریختن انواع بمب و راکد‌ها، مواد، گازها، مایعات زیانبار ممنوعه، گلوله باران در قلمرو دشمن است، اعم از اینکه این امر موجب تضعیف یا انهدام دشمن بشود یا نشود.^۱

بند اول: ماهیت مفهومی بیطرفی

عقیده بنیادینی که مبنای مفهوم بی طرفی است این است که کشورهای بیطرف ثالث شناخته می‌شوند حیات چنین کشورهایی نباید از حالت جنگ متأثر شود. در نتیجه کشورهای متخاصم نباید آنها را در نبرد دخالت دهند و بایستی مصونیت مطلق آنها را رعایت کنند. تکلیف متخاصمان، احترام به تمامیت ارضی و آزادی رفت و آمد کشورهای بی طرف است و در مقابل تکلیف کشورهای بی طرف خودداری از هر گونه دخالت من غیر حق در نبرد و نیز دادوستد با متخاصمان می‌باشد این دو اصل محور قرارداد بی طرفی است.^۲ با این حال، طبق

^۱. ضیایی بیگدلی، محمدرضا، حقوق جنگ، جلد اول، تهران، نشر دانشگاه علامه طباطبایی، چاپ دوم، ۱۳۸۰، ص ۱۰۰

^۲-Delez, L, Les principes, ge'ne'raux du droit international public, LG.D.J. paris, pe'done, 1954, p 565

مقررات حقوق بین المللی - بیطرفی صرفاً بر کنار ماندن از مخاصمه و نظاره کردن بر آن نیست، بلکه با متخاصمان در صلح زیستن را نیز ایجاب می کند.^۱

بند دوم: بررسی اصول بی طرفی در جنگ های هوایی

زمانی که بحث بی طرفی در جنگ های هوایی مطرح می شود در درجه اول آنچه به ذهن متبادر می شود این است که چگونه در عرصه نبرد هواپیمایی دول متخاصم و بی طرف از یکدیگر تشخیص داده شوند؟ حال که حد و مرز دولت بی طرف معین است، این مسئله ی مهم وجود دارد که بر اهمیت کاربرد علائم و نشانه های کشورهای مختلف می افزاید، زیرا این امر است که نشان می دهد آیا هواپیمایی بی طرف است یا خیر؟ ماده ۱۰ کنوانسیون ۱۹۲۳ لاهه نیز بیان می کند که هیچ هواپیمایی نمی تواند بیش از یک ملیت داشته باشد.^۲ بنابراین کشورهای بی طرف باید اطمینان حاصل نمایند تمامی هواپیماهایی که تابعیت آن کشورها را دارند از اسناد و نشانه های قابل شناسایی برخوردارند که نشان دهنده ملیت و ماهیت آنهاست. نشانه گذاری هواپیماها باید به صورت نشانه های بزرگ، قابل رویت از بالا، زیر و طرفین باشد.^۳ و براساس ماده ۹ کنوانسیون لاهه نصب علائم دروغین بر روی بدنه هواپیما ممنوع شده است. همانگونه که ذکر شد حقوق و تکالیفی در عرصه حریم هوایی کشورهای بیطرف چه مستقیم و چه غیرمستقیم برای کشورها تعریف شده است که در درجه اول کشورهای بی طرف باید قواعد پیشگیرانه خاصی برای عبور و مرور از حریم هوایی کشور خود برای طرفین درگیر در جنگ پیش بینی کنند و این حقوق برای تمامی کشورها یکسان اجرا شود و موجب خروج ثالث از بی طرفی نگردد و از طرف دیگر وظایفی برای کشورهای بی طرف در کنوانسیون

^۱- Sorensen, M, manual of pubic international (law, Macmillan,) 196.p 84

^۲-حقوق بین الملل ناظر بر نحوه هدایت مخاصمات مجموعه کنوانسیون های لاهه و برخی اسناد بین المللی دیگر، کمیته

ملی حقوق بشر دوستانه، ترجمه رضاییان، مهرداد، نشر سرسم، تهران، ۱۳۸۳، ص ۱۵۹

^۳-ماده ۷ کنوانسیون ۱۹۲۳ لاهه: علائمی که طبق مواد مذکور روی بدنه هواپیما زده می شود باید به گونه ای باشند که

هنگام پرواز تغییر نکنند و باید به اندازه ای پررنگ باشند که قابل استفاده بوده و از بالا و پایین و دو طرف قابل رویت باشند

های مختلف آمده است که در اینجا با بررسی قواعد موجود در کنوانسیون های مختلف بهتجزیه و تحلیل این مهم پرداخته خواهد شود.

بند سوم: احترام به حریم هوایی کشور بیطرف

یکی از اصول مهم در خصوص بی طرفی اصل محترم شمردن حریم هوایی کشور های بی طرف است که به دلیل اهمیت این مسئله آن را جدای از سایر موارد بررسی می کنیم. آنگونه که در ماده ۲ کنوانسیون لاهه ۱۹۲۳ آمده است^۱ حتی در دوران جنگ تمام کشورها چه متخاصم و چه بی طرف می توانند با اعمال و اجرای قوانینی حرکت هواپیماها را در محدوده خود منع یا کنترل کنند. بنابراین حق گذر همواره برای دول به رسمیت شناخته شده ولی اصولاً طبق مقررات خاص کنترل با منع می شود. با این وجود ماده ۳۹ کنوانسیون ۱۹۲۳ لاهه می گوید هواپیماهای متخاصم باید حق دولت های بی طرف را به رسمیت بشناسند و از وارد شدن به سرحدات دولت های بی طرف و عمل کردن برخلاف قواعد پیشگیرانه خودداری کنند. تعریف حریم هوایی کشورهای بی طرف را می توان از ماده ۱۴ دستورالعمل سانرمو استنباط نمود که این تعریف در بردارنده تمام مناطق سرحدات خاکی، آبی و هوایی دولت های بی طرف است. ماده ۲۳ دستورالعمل سانرمو نیز بیان داشته است که هواپیماهای نظامی کمکی می توانند از سرحدات بین المللی کشور بی طرف طبق مقررات حقوق بین المللی عبور کنند و ۲۴ و ۲۵ نیز بر این موضوعات تاکید نموده است. ماده ۳۷ کنوانسیون ۱۹۴۹ ژنو و ماده ۴۰ کنوانسیون دوم ژنو همچنین در خصوص ورود به حریم هوایی کشورهای بیطرف اذعان نموده اند که ناوهای هوایی و هواپیماهای پزشکی در صورتی می توانند بر فراز کشورهای بیطرف

^۱ - حقوق بین الملل ناظر بر نحوه هدایت مخصصات مصلحانه، همان، ص ۱۵۸

^۲ - آبهای بی طرف شامل، آبهای داخلی، دریایی سرزمینی، در صورت قابل اجرا بودن، آبهای مجمع الجزایری کشورهای بی طرف است

^۳ ماده ۲۴: بی طرفی کشوری که با تنگه های بین المللی هم مرز است با عبور ترانزیت یابی خطر ناوهای جنگی و کمکی و هواپیماهای نظامی و کمکی متخاصم از آن تنگه به خطر نمی افتد.

ماده ۲۵: بی طرفی یک کشور مجمع الجزایری با عبور ناوهای جنگی و هواپیماهای نظامی از راه های دریایی مجمع الجزایری به خطر نمی افتد

پرواز کنند که قبلاً عبور خود را به این کشورها اطلاع دهند و در ارتفاعات و ساعات و مسیرهایی که قبلاً قرار داد شده است پرواز کنند.

ماده ۳۱ پروتکل اول الحاقی نیز در خصوص هواپیماهای پزشکی به این موارد اشاره داشته است.^۱

بنابراین در خصوص حفظ حریم هوایی کشورهای بی طرف بخش اساسی و عمده قراردادهای بین کشورهاست که مورد توجه خاص است و کشورها همواره می توانند ممنوعیت یا محدودیت هایی را برای سایر دول متخاصم ایجاد کنند.

بند چهارم: گذر هواپیماهای بی طرف از سرحدات متخاصم

ماده ۳۰ مقررات لاهه^۲ در این خصوص اذعان می دارد که در جایی که فرمانده متخاصم وجود هواپیما را مانع موفقیت عملیات بداند که در آن درگیر است ممکن است گذر هواپیماهای بی طرف را از محدوده درگیری ممنوع و آن را مجبور کند مسیر دیگری را در پیش گیرد و اگر علی رغم اخطار فرمانده نیروی متخاصم از دستورات پیروی نکند می تواند مورد حمله قرار گیرد. در اینجا خالی از فایده نیست که به این نکته اشاره شود که آیا می توان شرایطی را پیش بینی کرد که هواپیمای غیرنظامی بی طرف مورد حمله واقع شود؟ در ماده ۷ دستورالعمل سان رمو^۳ شرایطی پیش بینی شده که به شرح ذیل است:

۱) براساس دلایل منطقی تصور شود با نیروهای متخاصم هم دستی می کند و بعد از هشدار دادن آنها به دستورات عمل نکند یا جلوی هرگونه بازدید یا بازرسی در فرودگاههای دول متخاصم که برای این نوع هواپیماها ایمن بود در دسترس است بگیرد، ۲) شرکت در عملیات خصمانه از طرف دشمن، ۳) به عنوان نیروی کمکی که نیروهای مسلح دشمن عمل کند، ۴) به

^۱ - حقوق بین الملل بشردوستانه ناظر بر حمایت از افراد در درگیری های مسلحانه (مجموعه اسناد ژنو)، کمیته ملی حقوق بشردوستانه بین المللی، ترجمه سیاله رستمی، هاجر، حسین نژاد، کتایون، افچنگی، محسن، نشر مؤسسه آموزش عالی علمی کاربردی هلال اهرم ایران، ۱۳۸۹، ص ۳۴۹

^۲ - حقوق بین الملل ناظر بر نحوه هدایت مخاصمات مصلحانه، همان، ص ۱۶۵

^۳ - حقوق بین الملل ناظر بر نحوه هدایت مخاصمات مصلحانه، همان، ۱۰۸

سیستم جاسوسی دشمن کمک کند،^۵ در عملیات نظامی دشمن نقش مؤثری داشته باشد به عنوان مثال محموله نظامی حمل کند و پس از اخطار اولیه از انحراف مسیر یا فرود در یک فرودگاه نیروی متخاصم که برای این نوع هواپیما امن و در دسترسی به آن آسان باشد جهت بازدید و بازرسی خودداری کند.

همچنین در خصوص حمله نظامی ماده ۵۰ کنوانسیون ۱۹۲۳ لاهه^۱ اذعان می دارد هواپیماهای نظامی متخاصم می توانند به هواپیماهای غیرنظامی عمومی و خصوصی دستور فرود دهند یا به هواپیما اجازه دهند برای بازدید و بازرسی در محلی که به آسانی در دسترس است فرود آید. امتناع از دستور فرود تا رفتن به محلی برای بازرسی هواپیما را در معرض خطر شلیک قرار می دهد.

بند پنجم: سایر مقررات لازم الرعایه نسبت به کشورهای بی طرف

الف) آزادی حمل و نقل هوایی بازرگانی با کشورهای متخاصم: از دیدگاه حقوقی کشورهای بی طرف می توانند با کشورهای دیگر حتی کشورهای متخاصم روابط تجاری داشته باشند و هواپیماهای تجاری بی طرف مطابق قانون می توانند تردد هوایی داشته باشند. محدودیت های این هواپیماها در ماده ۶۷ دستورالعمل سان رمو آمده است.^۲

ب) حق پناه دادن به خلبانان فراری کشورهای متخاصم: کشورهای بی طرف می توانند به کلیه افراد نظامی کشورهای متخاصم اعم از فراری، اسیران جنگی و بیماران و مجروحان جنگی پناه دهد و از آنها نگهداری کند این اعمال جز اعمال بشر دوستانه است و تنها برای این اعمال می شود که خدمتی به بشریت شود و در این راستا کشور بی طرف نباید از بی طرفی عدول کند و آنها را اسیر جنگی بگیرد و یا از طرف دیگر آنها را تجهیز کند و باعث تضعیف طرف دیگر مخاصمه شود از این رو به کشور بی طرف اجازه داده شد که آنان را در

^۱ - پیشین، ص ۱۷۰

^۲ - ضیایی بیگدلی: حقوق جنگ همان، ص ۳۱۸

اردوگاههای مخصوص نگهداری نموده یا آزاد کند. ماده ۱۳^۱ عهدنامه پنج لاهه^۲ در خصوص بی طرفی به این مهم اشاره نمود که از باب وحدت ملاک ما این ماده را به جنگ های هوایی تسری می دهیم. پاراگراف آخر ماده ۳۷ کنوانسیون اول ژنو^۳ ۱۹۴۹ بیان نموده که زخمی ها و بیماران که با موافقت زمامداران محلی به وسیله هواپیماهای بهداری در خاک بی طرف پیاده شوند باید توسط آن کشور بی طرف در مواردی که حقوق بین المللی مقرر می دارد نگاه داشته شوند تا نتوانند مجدداً در عملیات جنگی شرکت نمایند مگر آنکه در این خصوص قرار دیگری بین دولت بی طرف با دولت های متخاصم داده شده باشد. هزینه بیمارستان و نگهداری این اشخاص به عهده دولت متبوع آنان خواهد بود.

ج) حق دفاع از قلمرو هوایی خود:^۴ در این خصوص ماده ۴۰ قواعد ۱۹۲۳ لاهه^۵ می گوید که نیروهای نظامی دول متخاصم نمی توانند وارد حریم هوایی کشورهای بی طرف شوند به نظر می رسد این ممنوعیت شامل پرواز بر سرحدات نیز می شود که اخیراً در بند ۸ دستورالعمل سانرمو^۶ ۱۹۹۴ نیز آمده است.^۶ چنانکه ماده ۴۲ کنوانسیون ۱۹۲۳ لاهه^۷ بیان نموده است یک دولت بی طرف باید با استفاده از ابزارهایی که در دست دارد مانع از ورود هواپیماهای متخاصم به سرحداتش شود و اگر وارد قلمرو او شدند آنها را وادار به فرود کنند

^۱ - ماده ۱۳: دولت بی طرف که پذیرای زندانیان جنگی است باید آنها را آزاد بگذارد اگر به آنها اجازه ماندن در کشورش را بدهد می تواند محلی برای اسکان آنها معین کند. این قانون در مورد زندانیان جنگی که همراه با ارتش متخاصم به کشور بیطرف پناه می آورند، صدق می کند.

^۲ - حقوق بین الملل ناظر بر نحوه هدایت مخاصمات مصلحانه، همان، ص ۱۷۸
^۳

^۴ - ضیایی بیگدلی، محمدرضا، حقوق بشردوستانه بین المللی، همان، ص ۳۲۹

^۵ - حقوق بین الملل ناظر بر نحوه هدایت مخاصمات مصلحانه، همان، ص ۱۶۸

^۶ - ماده ۸: هواپیماهای کمکی و نظامی نیروهای متخاصم نباید وارد حریم هوایی نیروی بی طرف شوند در صورت ورود کشور بی طرف باید تمام نیروی خود را جهت فرود هواپیما درون منطقه خود به کار گیرد و باید هواپیما و خدمه آن را تا پایان درگیری مسلحانه توقیف کند. چنانچه هواپیما از دستورات جهت فرود سرپیچی کند می تواند به شرط رعایت قوانین ویژه مربوط به هواپیماهای پزشکی که در پاراگراف های ۱۸۱ تا ۱۸۳ مشخص شده است مورد حمله قرار گیرد

^۷ - پیشین، ص ۱۶۸

یک دولت بی طرف با استفاده از تمام وسایل در اختیار خود باید هواپیماهای نظامی نیروی متخاصم را به همراه خدمه و مسافران آن هر چند نفر که باشند پس از فرود به هر دلیلی در محدوده تحت صلاحیت خود بازداشت کند. ماده ۴۶ کنوانسیون لاهه^۱ نیز به دولت بی طرف اجازه داده است از هر وسیله‌ی استفاده کند تا هر هواپیمایی که بیم آمادگی حمله به نیروهای متخاصم از آن می‌رود، هواپیماهایی که در بین اعضای آن نیروی نظامی هستند، جلوگیری کند و برای سایر هواپیماها مسیر معینی را برای آن هواپیماها مشخص کند و ضمانت‌هایی را معین کند که آن هواپیما فقط از همان مسیر تردد خواهد نمود. ماده ۱۰ عهدنامه پنجم لاهه^۲ در خصوص بی طرفی نیز به این مهم اشاره نموده است که این اعمال به عنوان اقداماتی خصمانه در نظر گرفته نمی‌شوند.

د) اجازه عبور به هواناوهای حامل بیماران و مجروحان جنگی^۳: ماده ۱۸۱ دستورالعمل سن رمو^۴ بیان نموده است که هواپیماهای پزشکی نیروهای متخاصم فقط با موافقت نامه قبلی می‌توانند وارد حریم هوایی کشور بی طرف شوند و باید بعد از ورود بر طبق موافقت نامه عمل کنند و اگر برای بازرسی ملزم به فرود شوند باید در فرودگاه تعیین شده در کشور بی طرف فرود آیند. در ماده ۱۸۲ همین دستورالعمل آمده است که اگر توافق نامه قبلی وجود نداشت و یا به دلیل سرپیچی از مفاد موافقتنامه هواپیما پزشکی وارد حریم بی طرف شد (به دلیل اشتباه یا اضطرار) باید به کشور بی طرف مشخصات شناسایی خود را اعلام کند و در صورت شناسایی این هواپیما به عنوان هواپیمای پزشکی نباید مورد حمله از سوی کشور بی طرف قرار گیرد و مجاز به ادامه مسیر خود می‌باشد و اگر مشخص شد که هواپیما پزشکی نیست قابل توقیف و مصادره است و خدمه آن طبق مقررات حقوق بین‌المللی در کشور بی طرف بازداشت می‌شوند.

^۱-پیشین، ص ۱۶۹

^۲-پیشین، ص ۱۷۸

^۳-ضیایی بیگدلی، محمدرضا، حقوق بشردوستانه بین‌المللی، همان ص ۳۲۹

^۴-پیشین، ص ۱۵۵

ماده ۴ عهدنامه پنجم لاهه^۱ نیز بیان نموده که کشور بی طرف می تواند اجازه دهند که مجروحان از قلمرو او عبور کنند به شرط آنکه نیروی نظامی و لوازم جنگی همراه آنان نباشند. (ذ) حق غنیمت گیری انواع هواپیماهایی که به قلمرو کشور بی طرف تجاوز می کنند. همان طور که در بند ۳ بیان شد کشورهای متخاصم برای عبور و مرور برفراز کشور بی طرف باید قواعدی را رعایت کنند و اگر سرباز زند دولت بی طرف می توانند آنان را توقیف کنند.

بند ششم: تکالیف دول بی طرف

(۱) منع تجهیز و تدارک جنگی متخاصمان: در ماده ۴۴ کنوانسیون ۱۹۲۳ لاهه آمده است که کمک مستقیم و غیرمستقیم دولت بی طرف به هواپیماهای نیروی متخاصم و دادن مهمات و محموله های لازم برای هواپیما ممنوع است گر چه دولت های بی طرف برای تجارت آزاد هستند، اما باید از جانبداری و انجام معاملاتی که تقویت جبهه یکی از متخاصمان شود خودداری کنند^۲ کشورهای بیطرف نباید دامنه جنگ را تشدید کنند و کالاهایی که جهت عملیات نظامی لازم است تحویل متخاصمان دهند.^۳

(۲) منع ارائه اطلاعات نظامی به متخاصمان: ^۴ دادن اطلاعات نظامی به کشورهای متخاصم موجب خروج ثالث از بی طرفی در جنگ خواهد شد و انجام این کار از سوی کشور بی طرف ممنوع است.

(۳) منع اجازه عبور یا توقف به یکی از نیروهای متخاصم

(۴) عدم جانبداری از طرفین متخاصم ماده ۹ عهدنامه پنجم لاهه کشور بیطرف را ملزم می کند که با متخاصمان رفتاری یکسان داشته باشد و تمام ممنوعیت های موجود برای متخاصمان به صورت یکسان اجرا و اعمال شود.

^۱ - پیشین، ص ۱۷۷

^۲ - محمدرضا ضیایی بیگدلی، همان ص ۳۰۰

^۳ - N. QuocDinh: 6p.cit.p.870

^۴ - ضیایی بیگدلی، محمدرضا، حقوق جنگ، همان ص ۳۰۰

^۵ - حقوق بین الملل ناظر بر نحوه هدایت مخاصمات مصلحانه، همان، ص ۱۷۷

بند هفتم حقوق طرف های متخاصم:

۱) حق عبور مشروط بر فراز کشور بی طرف: همانگونه در مفاد قبل ذکر شد هواپیماهای در حال عبور بر فراز کشورهای بی طرف باید در مسیر معین و زمان معین از فراز آن کشور عبور کرده و هر زمان تقاضای فرود شد جهت بازرسی و نشستن در مکان معین فرود آیند.

۲) حق غنیمت گیری انواع ناوهای هوایی بیطرف که تحت حمایت نظامی کشور متخاصم قرار دارند. هواناوهای بی طرف تابع حق بازدید و بازرسی می باشند اگر در اثر بازدید و بازرسی مشخص شود که محموله آنها تابع اصول بی طرفی است حق توقیف و ضبط آنها وجود ندارد و در صورت اثبات اینکه این هواناوها قواعد بی طرفی را نقض نموده اند می توان آنها را غنیمت گرفت. در موارد ذیل اصل بی طرفی قلمداد نمی شود: ۱) نفوذ در یک منطقه ممنوعه، ۲) مبادرت به قاچاق جنگی، ۳) یاری رساندن به دشمن، ۴) مقاومت در مقابل بازدید و بررسی^۱ به طور کلی اگر هواپیمای بی طرف وارد حریم هوایی متخاصمین شود و طبق ماده ۵۸ کنوانسیون ۲۳ لاهه^۲ پس از بازدید مشخص شود که مشغول امور غیر بیطرف بوده است سزاوار محکومیت است. و در این صورت اگر فرستادن هواپیما به محلی جهت رسیدگی و محاکمه ممکن نباشد و از طرف دیگر با این کار امنیت هواپیماهای نیروهای متخاصم یا عملیات آنها به خطر افتد می توان هواپیما را از بین برد. طبق ماده ۵۹ اگر هواپیما خصوصی باشد باید تمام مسافران آن به محلی امن برده شوند و نیرویی که هواپیما بی طرف را از بین می برد باید دلیل توقیف آن را به دادگاه غنائم جنگی ارائه دهد و دلایل خود را مبنی بر لزوم از بین بردن آن تحت ماده ۵۸ کنوانسیون ۱۹۲۳ لاهه ذکر کند.

نتیجه گیری

با توجه به اینکه جنگ های هوایی داری ویژگی های خاصی از جمله سرعت می باشند و جنگ ابزارهای هوایی این قدرت را دارند که در مدت زمان کوتاهی کشوری را با خاک یکسان کنند باید تابع قواعد خاصی باشند که البته چنین است و قواعد بشر دوستانه بین المللی

^۱ - ضیایی بیگدلی، حقوق بشردوستانه بین المللی، همان، ص ۳۱۰

^۲ - حقوق بین الملل ناظر بر نحوه هدایت مخاصمات مسلحانه، همان، ص ۱۷۲

این جنگ ها را پوشش میدهد اما در این میان کشورهای بی طرف نیز مورد توجه خاص قرار گرفته اند زمانی که کشوری در یک نبرد خود را به عنوان بیطرف معرفی میکند باید در درجه اول رفتاری که اجرا می کند برای تمام کشورهای متخاصم و غیر متخاصم یکسان باشد و اگر که حقوقی را برای دول ایجاد می کند و یا مانعی را برای رفت و آمد هواپیماهای کشورها دارد بدون هیچگونه تبعیضی برای تمامی کشورها اعمال شود و دور دول درگیر در جنگ نیز باید تمامیت ارضی کشور بی طرف را مورد احترام قرار دهد در خصوص عبور و مرور هواپیماها بر فراز کشورهای بیطرف اینگونه میتوان نتیجه گرفت که اگر هواپیمای نظامی بخواهند بر فراز دول بیطرف حرکت کنند دول بیطرف میتوانند آنها را مورد حمله قرار دهند مگر اینکه قبلاً اجازه ورود گرفته و از همان مسیر تعیین شده از سوی دول بیطرف عبور کنند. اگر دولتها حقوق بیطرفی کشور بیطرف را به رسمیت بشناسند و از تجاوز به حریم دول بی طرف خودداری کنند باعث محدود شدن دامنه جنگ ها شده و قطعاً افراد کمتری آسیب میبینند. بنابراین آنگونه مشخص شد با استفاده از قواعد پراکنده موجود می توان تا حدودی مباحث بی طرفی را پوشش داد حال آنکه امروز این پدیده به یک مساله اساسی در حقوق جنگ تبدیل شده و این نیاز احساس می شود با توجه به پیشرفت وسایل جنگی هوایی اصول مهم تر و موثکافانه تری پیش بینی شوند تا به حقوق دول بی طرف صدمه ای وارد نشود.

منابع و ماخذ

- ۱- بهزادی، حمید، قدرت های بزرگ و صلح بین المللی، تهران، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۵۵
- ۲- حقوق بین الملل ناظر بر نحوه هدایت مخاصمات مجموعه کنوانسیون های لاهه و برخی اسناد بین المللی دیگر، دبیرخانه کمیته ملی حقوق بشر دوستانه، مترجم مهرداد رضایان، سرسم
- ۳- رمضانی قوام آبادی، محمدحسین، نقش کمیته صلیب سرخ در تدوین اجرای حقوق مخاصمات مسلحانه غیر بین المللی، خرسندی، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۵
- ۴- روسوشارل، حقوق مخاصمات مسلحانه، ترجمه منجی، علی، دفتر خدمات حقوق بین الملل، چاپ اول، جلد اول، تهران، ۱۳۶۹
- ۵- رعایت حقوق بشر دوستانه بین المللی، جلد اول، کمیته ملی حقوق بشر دوستانه، تهران، سرسم، چاپ دوم، ۱۳۹۰
- ۶- ساعد، نادر، حقوق بشر دوستانه وسلاحهای هستهای، چاپ اول، جلد اول، ۱۳۸۹
- ۷- ساعد، نادر، حقوق بین الملل و نظام عدم گسترش سلاح های هسته ای، شهر دانش، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۴
- ۸- سیاه رستمی، هاجر، حسین نژاد، کتابیون، افچنگی، محسن، حقوق بین الملل بشر دوستانه ناظر بر حمایت از افراد در درگیری های مسلحانه (مجموعه اسناد ژنو)، مؤسسه آموزش عالی علمی کاربردی برای هلال احمر، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۹
- ۹- شریفی طراز کوهی، حسین، قواعد آمره و نظم حقوقی بین المللی، موسسه چاپ انتشارات وزارت امور خارجه، چاپ اول، ۱۳۷۵
- ۱۰- شریفی طراز کوهی، حسین، حقوق بشر دوستانه بین المللی، تهران، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۹۰
- ۱۱- شریفی طراز کوهی، حسین، حقوق جنگ، گرآوری و ترجمه (مجموعه مقالات) انتشارات دانشگاه امام حسین، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۵
- ۱۲- ضیایی بیگدلی، محمدرضا، حقوق جنگ، نشر دانشگاه علامه طباطبایی، چاپ دوم، ۱۳۸۰،

